ARREST VAN HET HOF
VAN 31 MAART 1977 [1]

Compagnie Industrielle et Agricole du Comté de Loheac en anderen
tegen Raad en Commissie van de Europese Gemeenschappen

Gevoegde zaken 54 tot 60/76

Samenvatting

EEG — Niet-contractuele aansprakelijkheid — Regelgevende handeling die een economische beleidsmaatregel behelst
(EEG-Verdrag, art. 215 § 2)

Ter zake van een handeling van regelgevende aard die een economische beleidsmaatregel behelst kan de Gemeenschap, gezien artikel 215, lid 2, slechts aansprakelijk worden gesteld in geval van gekwalificeerde schending van een hogere, op bescherming van particulieren gerichte, rechtsregel.

In de gevoegde zaken:

1. 54/76: COMPAGNIE INDUSTRIELLE ET AGRICOLE DU COMTÉ DE LOHEAC, gevestigd te Sainte-Rose (Guadeloupe), vertegenwoordigd door de beheerder C. Simmonet,
2. 55/76: COMPAGNIE SUCRIÈRE ET RHUMIÈRE DE LA MARTINIQUE, gevestigd te Galion-Trinité (Martinique), vertegenwoordigd door de directeur-generaal de Laguarigur,
3. 56/76: SOCIÉTÉ INDUSTRIELLE DE SUCRERIE, gevestigd te Parijs (8°), vertegenwoordigd door de directeur-generaal de la Rochefoucauld,
4. 57/76: DISTILLERIE SUCRERIE GROSS-MONTAGNE, gevestigd te Lamentin (Guadeloupe), vertegenwoordigd door de directeur C. Simmonet,
5. 58/76: SOCIÉTÉ SUCRIÈRE DE LA GRANDE TERRE, gevestigd te Gardel-Le-Moule (Guadeloupe), vertegenwoordigd door de directeur-generaal A. Huygues-Despointes,
6. 59/76: SOCIÉTÉ DES USINES DE BEAUPORT, gevestigd te Bordeaux, vertegenwoordigd door de president-directeur-generaal Ardant,

1 — Procestaal: Frans.

7. 60/76: SOCIÉTÉ D'EXPLOITATION SUCRIÈRE DE MARIE-GALANTE, gevestigd te Pointe-à-Pitre (Guadeloupe), vertegenwoordigd door de president-directeur-generaal Huygyes-Despointes,

allen bijgestaan door de heren D. Voillemot en X. de Roux, advocaten bij het Hof van Beroep te Parijs, 26, Cours Albert 1er, 75008 Parijs, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg ten kantore van de advocaat G. Reuter, gevestigd aldaar 1, Avenue de l'Arsenal

verzoeksters,

tegen

RAAD VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, vertegenwoordigd door D. Vignes, directeur van de Juridische Dienst en F. Van Craeyenest, lid van die Dienst, als gemachtigden, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij J. N. Van den Houten, directeur van de Juridische Dienst van de Europese Investeringsbank, 2, Place de Metz,

en

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur P. Gilsdorf, als gemachtigde, bijgestaan door J. Delmoly, lid van de Juridische Dienst, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij M. Cervino, juridisch adviseur van de Commissie, Bâtiment Jean Monnet,

verweerders,

betreffende een verzoek om vergoeding van schade en interesten krachtens artikel 215, tweede alinea, van het EEG-Verdrag, wegens nadeel tijdens de suikerverkoopseizoenen 1971 tot en met 1975 beweerdelijk ondervonden als gevolg van het feit dat de interventieprijzen voor suiker, vastgesteld door de communautaire instanties, gezien de oogstperiode op Guadeloupe en Martinique, aldaar pas later doorwerken;

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: H. Kutscher, president, A. M. Donner en P. Pescatore, kamerpresidenten, J. Mertens de Wilmars, M. Sørensen, A. J. Mackenzie Stuart, A. O'Keeffe, G. Bosco en A. Touffait, rechters,

advocaat-generaal: G. Reischl
griffier: A. Van Houtte

het navolgende

ARREST

Ten aanzien van de feiten

Overwegende dat de feiten, het procesverloop en de middelen en argumenten van partijen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten en het procesverloop

De verzoekende vennootschappen zijn te Guadeloupe en te Martinique gevestigde suikerfabrikanten. Terwijl de oogstperiode en het verkoopseizoen voor suiker op het Europese grondgebied van de Gemeenschap jaarlijks tussen 1 juli en 1 januari valt, ligt het verkoopseizoen op de eilanden tussen 1 januari en 1 juli. Tot einde 1974 is daarmede in de communautaire verordeningen geen rekening gehouden: de prijzen traden pas op 1 juli in werking, waarmede de fabrikanten op de eilanden pas in de loop van de maand mei, in het volgend kalenderjaar, gebaat waren.

Op 19 december 1974 heeft de Raad van de EEG verordening 3330/74 vastgesteld „houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector suiker" (PB EG van 31. 12. 1974, L 359, blz. 1); bij die nieuwe verordening heeft de Raad verordening 1009/67 van 18 december 1967 — waaronder voormelde situatie zich kon ontwikkelen — ingetrokken, terwijl in artikel 3, lid 6, tweede alinea, het navolgende is bepaald:

„Voor de Franse departementen in Guadeloupe en Martinique zijn voor departementen voor een bepaald verkoopseizoen voor suiker vastgestelde afgeleide prijzen van toepassing op hun suikerproduktie tijdens het kalenderjaar waarin dat verkoopseizoen voor suiker begint".

Op 29 juni 1976 hebben de verzoekende vennootschappen beroep ingesteld, met verzoek om onmiddellijke veroordeling van Raad en Commissie tot betaling van bedragen ter vergoeding van de schade, in de suikerseizoenen 1971/72, 1972/73, 1973/74 en 1974/75 beweerdelijk geleden voorzover de prijzen, onder verordening 1009/67 en de volgende verordeningen behaald, verschillen van de prijzen welke zij volgens het sedert verordening 3330/74 geldende stelsel hadden kunnen behalen.

De procedure is zonder incident verlopen. Bij beschikking van 19 juli 1976 heeft het Hof, de advocaat-generaal gehoord, besloten de zaken 54 tot en met 60/76 voor de procedure en met het oog op het te wijzen arrest te voegen.

Bij beschikking van 14 december 1976 heeft het Hof, de advocaat-generaal gehoord, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

II — Conclusies van partijen

Alle partijen hebben geconcludeerd dat het den Hove behage

„rechtdoende op het beroep tot niet-contractuele schadevergoeding, de Raad en de Commissie te veroordelen tot vergoeding, overeenkomstig de algemene beginselen welke aan de rechtsstelsels der Lid-Staten gemeen zijn, van de schade welke hun is opgekomen door verordening 1009/67, door de Raad op 18 december 1967 vastgesteld op voorstel van de Commissie en houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector suiker, alsmede door een aantal nadere verordeningen", alsook tot beta-

ling — des dat de een betalende, de ander zal zijn bevrijd — van geldbedragen onderscheidenlijk belopende:
— 671 536 Franse franken (in de zaak 54/76)
— 395 234 Franse franken (in de zaak 55/76)
— 7 992 279 Franse franken (in de zaak 56/76)
— 2 037 895 Franse franken (in de zaak 57/76)
— 3 606 000 Franse franken (in de zaak 58/76)
— 3 783 000 Franse franken (in de zaak 59/76)
— 2 639 000 Franse franken (in de zaak 60/76)

„aan hoofdsom en renten berekend naar 8 % sedert 1 juli 1971 tot 1 juli 1976 (alsmede de renten tot aan de dag van de uitspraak van 's Hofs arrest), zulks ter vergoeding van de schade door verzoekster in de suikerseizoenen 1971/1972, 1972/1973, 1973/1974, 1974/1975 geleden".

In hun opmerkingen hebben verzoeksters voorts uiting gegeven aan de wens

„dat het Hof, alle verdere middelen voorbehouden, zal uitspreken dat de communautaire regeling voor verordening 3330/74 kennelijk onrechtmatig was alsook een door de communautaire instellingen begane dienstfout behelsde en hun buitengewone, bijzondere en rechtstreekse schade heeft berokkend".

In haar verweerschrift heeft de *Commissie* geconcludeerd dat het den Hove behage:
— „de beroepen ongegrond te verklaren;
— verzoeksters in de kosten te veroordelen".

In zijn verweerschrift heeft de *Raad* geconcludeerd dat het den Hove behage:

„de verzoekschriften geheel ongegrond te verklaren en mitsdien te verwerpen en verzoeksters in de kosten te veroordelen".

In hun conclusie van repliek hebben *verzoeksters* bij hun eerdere conclusiën gepersisteerd.

In haar conclusie van dupliek heeft de *Commissie* volhard bij het verzoek „de beroepen geheel ongegrond te verklaren", terwijl de *Raad* heeft geconcludeerd dat het den Hove behage „de verzoekschriften ... niet-ontvankelijk, althans ongegrond te verklaren, ze mitsdien te verwerpen en verzoeksters in alle op het geding gevallen kosten te veroordelen".

III — Samenvatting van de middelen en argumenten, door partijen tijdens de schriftelijke behandeling voorgedragen

Verzoeksters hebben een uiteenzetting gegeven van de feiten van het geding en erop gewezen dat zij tot aan verordening 3330/74 van 19 december 1974 — waaruit bleek dat de Raad er zich rekenschap van had gegeven dat de eerdere regeling hun schade berokkende — in ieder verkoopseizoen waarin de suikerprijs ten opzichte van het voorafgegane seizoen was gewijzigd, dat wil zeggen vanaf het seizoen 1971/1972, nadeel hebben geleden.

De aan verordening 3330/74 voorafgaande regeling was kennelijk onrechtmatig en behelsde een dienstfout welke buitengewone, bijzondere en rechtstreekse schade teweegbracht.

De onrechtmatigheid was gelegen in een kennelijke schending van hogere rechtsregelen, en wel met name van het beginsel dat het rechtmatig vertrouwen der geadministreerden — die normaliter een juiste toepassing van het Verdragsrecht en het afgeleide gemeenschapsrecht mogen verwachten — bescherming verdient; de beginselen welke in casu moeten worden geëerbiedigd zijn omschreven in verordening 1009/67, in artikel 39 van het Verdrag — waarin de doelstellingen

van het gemeenschappelijk landbouwbeleid worden opgesomd — en in artikel 40, lid 3, tweede alinea van het EEG-Verdrag, volgens hetwelk er van discriminatie tussen producenten of verbruikers van de Gemeenschap geen sprake mag zijn; met name de suikerfabrikanten op de eilanden konden geen „redelijke prijzen" maken, hetgeen neerkomt op discriminatie ten opzichte van de suikerfabrikanten op het Europese grondgebied van de Gemeenschap.

In die discriminerende en onrechtmatige regeling lag bovendien een dienstfout besloten: de communautaire instellingen hebben de belangen van de suikerfabrikanten op de eilanden geen recht doen wedervaren, immers met de bijzondere geografische omstandigheden op Guadeloupe en Martinique onvoldoende rekening gehouden; ze hebben die dienstfout trouwens erkend door, zij het te laat, verordening 3330/74 uit te vaardigen.

Ten slotte mag er ten deze van bijzondere en rechtstreekse schade worden gesproken nu het om een beperkt aantal vennootschappen gaat dat in geografische zin te identificeren is; die schade draagt, gezien haar omvang en de afwezigheid van enigerlei aan de openbare orde of het algemeen economisch belang te ontlenen rechtvaardiging, een abnormaal karakter.

Verzoeksters stellen voor dat hun schade zal worden berekend door de prijzen, gemaakt onder de huns inziens onrechtmatige regeling, te vergelijken met die welke zij hadden kunnen maken onder vigeur van een regeling als die welke in verordening 3330/74 besloten ligt. Tussen die beide prijzen bestond er gedurende de seizoenen 1968/69 en 1969/70 geen verschil, zodat er toen geen schade is geleden. Daarentegen hebben verzoeksters voor de seizoenen 1970-1974 hun schade aan de hand van voormeld prijsverschil — en volgens een wijze van berekening welke zij op een bij de verzoekschriften gevoegde tabel hebben toegelicht — becijferd.

De *Commissie* vestigt in haar verweerschrift allereerst de aandacht op het feit dat verzoeksters ten onrechte de termen seizoen en kalenderjaar dooreen gebruiken en er aan voorbij zien dat het Europese suikerseizoen zich over de grens van twee kalenderjaren uitstrekt; verzoeksters komen zo tot de feitelijk onjuiste conclusie dat de fabrikanten op de eilanden „in hun afzetjaar slechts de marktprijs van het jaar tevoren ontvangen".

De Commissie gaat achtereenvolgens in op de drie „middelen" waarop verzoeksters hun schadeactie ex artikel 215, tweede alinea, van het Verdrag baseren.

Wat betreft de gestelde onrechtmatigheid van 's Raads verordening 1009/67: in het kader van de niet-contractuele aansprakelijkheid betwist de Commissie de ontvankelijkheid van dit middel niet, al meent zij er „hoffelijk" op te moeten wijzen dat de motivering van het middel niet aan de stand des rechts aangepast schijnt te zijn. Wel trekt zij in meer dan een opzicht de ontvankelijkheid in twijfel van het „argument" inzake de bescherming van het rechtmatig vertrouwen, en wel zulks op grond van artikel 38, lid 1, c, van het Reglement voor de procesvoering, zoals dat volgens 's Hofs arrest van 28 april 1971, gewezen in de zaak 4/69 Lütticke (Jurispr. 1971, blz. 325) moet worden uitgelegd: volgens dat arrest moeten alle gegevens nodig om de juridische strekking der middelen te kunnen vaststellen worden verstrekt. Volgens de advocaat-generaal Trabucchi (conclusiën in de gevoegde zaken 95-98/74, 15 en 100/75, Jurispr. 1975, blz. 1644) is daarbij sprake van een voor het rechtszekerheidsbeginsel illustratieve „subjectieve factor", waarover van geval tot geval dient te worden geoordeeld, vooral wanneer het erom gaat of een rechtens bestaande situatie moet worden gehandhaafd dan wel wanneer gevraagd is om overgangsmaatregelen om te voorkomen dat bepaalde onder een inmiddels gewijzigde of ingetrokken regeling aangegane transacties verlies opleveren. Verzoeksters wensen echter een nieuwe rege-

ling met terugwerkende kracht te zien toegepast op transacties die onder de oude regeling zijn aangegaan.

Met een beroep op het „rechtmatig vertrouwen" verlangen verzoeksters in wezen garanties voor een redelijke beloning voor hun arbeid, hetgeen naar gemeenschapsrecht en naar nationaal recht niet in bedoeld beginsel besloten ligt. Trouwens, is de „redelijke beloning" als zodanig wel een ter bescherming van particulieren gerichte hogere rechtsregel? Artikel 39 van het Verdrag spreekt van de levensstandaard der landbouwbevolking; over de beloning als zodanig (een enger, technischer begrip, waarvan afbakening essentieel doch tevens voldoende is te achten) wordt niet gesproken.

Het discriminatie-argument moet worden onderzocht aan de hand van de feiten, waarbij met name dient te worden gelet op de wijze van berekening der interventieprijzen voor de suiker die op de eilanden wordt geproduceerd. Die prijzen worden afgeleid van de afgeleide interventieprijs voor Italië, terwijl de transportkosten ervan worden afgetrokken; deze eerste berekening betreft de waarde van witte suiker en wordt „forfaitair" gecorrigeerd voor op de eilanden geproduceerde ruwe suiker, waarbij van een rendement van 92 % wordt uitgegaan. Alles wijst erop dat deze wijze van berekening voor de fabrikanten op de eilanden gunstig uitvalt: uitgaande van de prijs voor het deficitaire Italië komt men op een interventieprijs welke de prijs elders in de Gemeenschap steeds te boven gaat. Voorts wijst de Commissie erop dat verzoeksters door het verschil tussen kalenderjaar en suikerverkoopseizoen voor een groot deel van hun laatst geraffineerde suiker konden profiteren van een prijsbeweging welke een geleidelijke aanpassing van de marktprijs van Europese suiker behelsde aan het niveau van de met ingang van 1 juli toepasselijke nieuwe communautaire prijs, terwijl zij anderzijds nimmer suiker ter interventie hebben aangeboden en zich in een situatie van contractsvrijheid bevonden, waarbij de prijs goeddeels door vraag en aanbod wordt bepaald. Door in algemene bewoordingen op discriminatie te zinspelen bedient men zich van een argument dat niet tegen serieus onderzoek bestand is.

De dienstfout zou volgens verzoeksters gelegen zijn geweest in het feit dat men de bijzondere geografische situatie niet — dan wel, te laat, pas in verordening 3330/74 — in aanmerking heeft genomen; de Commissie verwijst hier naar hetgeen zij met betrekking tot de rechtmatigheid betoogde. Ofschoon de voorstellen voor 's Raads verordening 3330/74 niet van haar zijn uitgegaan, wenst zij zich, gezien de ruime discretionaire bevoegdheden waarvan bij de uitvoering van artikel 39 van het Verdrag kan worden gebruik gemaakt — en de mogelijkheid daarbij andere prioriteiten te doen gelden —, achter die verordening te stellen. En mocht er al een rechtsregel zijn geschonden, dan zou die schending niet gekwalificeerd en onvoldoende omschreven zijn.

Ten slotte heeft de Commissie er, met betrekking tot de schade, op gewezen dat verzoeksters met hun — alleen aan het Franse administratieve recht ontleende — criteria vrij klakkeloos omspringen. De schade zou zijn gelegen in het prijsverschil tussen twee op elkander volgende verkoopseizoenen, doch van schade in de zin van artikel 215 is geen sprake; allereerst gaat het niet om geleden verlies doch alleen om gederfde winst, om „lucrum cessans" en niet om „damnum emergens"; voorts bestaat er geen aantoonbaar rechtstreeks verband tussen de eventuele schade en de bestreden communautaire handelingen — verzoeksters hebben hun suiker niet ter interventie aangeboden en geld uit het EOGFL ontvangen —, doch blijkens de zich in het dossier bevindende contracten verkocht via de traditionele afzetwegen — en blijkbaar meestal boven de interventieprijs, hetgeen ook normaal is, omdat die prijs, ook al wordt zij soms als referentieprijs gebruikt, een minimumprijs is —.

In zijn verweerschrift bespreekt de *Raad* van de Europese Gemeenschappen de feiten; met de Commissie wijst hij erop dat verzoeksters hun suiker niet ter interventie hebben aangeboden doch hun hele beschikbare oogst tussen februari en juli via vrijelijk aangegane contracten hebben geleverd aan in het moederland gevestigde raffinadeurs — de prijs lag in de regel 0,8 % boven de interventieprijs — en na 1 juli tegen een prijs bij welker vaststelling aan de interventieprijs voor de nieuwe verkoopseizoenen was gerefereerd.

De Raad vestigt allereerst de aandacht op het ontbreken van causaal verband tussen de onderwerpelijke regeling en de gestelde schade; die schade werd simpelweg berekend volgens een „regel van drieën" welke het mogelijk moet maken om voor de vier betrokken verkoopseizoenen het verschil vast te stellen tussen hetgeen verzoeksters ontvingen en hetgeen zij bij betaling volgens het stelsel van verordening 3330/74 hadden kunnen ontvangen. De contracten zijn vrijelijk aangegaan op grondslag van prijzen verschillend van — en gelegen boven — de interventieprijzen, met de mogelijkheid tot gedeeltelijke toepassing van de prijs voor het volgend verkoopseizoen. Alleen al wegens het ontbreken van dit oorzakelijk verband moeten de beroepen worden verworpen.

Na erop te hebben gewezen dat de latere alinea 2 van artikel 3, lid 6, van verordening 3330/74 niet in het ontwerp der Commissie voorkwam — en door de Raad zelf is toegevoegd — gaat de Raad tot bespreking van de drie middelen der verzoeksters over.

Het eerste middel hoort op het eerste gezicht veeleer thuis in een beroep tot nietigverklaring en moet in zoverre eigenlijk niet ontvankelijk worden verklaard: het is te laat opgeworpen en door particulieren tegen een algemene handeling gericht (hetgeen zou moeten worden vastgesteld indien inderdaad nietigverklaring zou zijn beoogd); er kan echter een poging in worden gezien om een „duidelijke schending van hogere rechtsregelen — in de zin van 's Hofs jurisprudentie op het stuk van de aansprakelijkheid wegens economische beleidshandelingen — te bewijzen. In de eerste plaats zou er sprake zijn van schending van het rechtmatig vertrouwen op een redelijke beloning; maar volgens 's Hofs rechtspraak kan het rechtmatig vertrouwen slechts worden ingeroepen wanneer de communautaire regeling plotseling wordt gewijzigd dan wel wanneer de administratie bij de betrokkene bepaalde verwachtingen heeft gewekt. Aanspraken op een redelijke beloning kunnen trouwens noch uit het beginsel van het gerechtvaardigd vertrouwen noch uit een op bescherming van particulieren gerichte hogere rechtsregel worden geput. Brengt men in dit verband artikel 39, lid 1, b, ter sprake, dan bedenke men dat hier een doelstelling wordt genoemd die door de instellingen met andere doelstellingen in overeenstemming moet worden gebracht (5/67, Beus; 56-60/74 Kampffmeyer; 63-69/72, Werhahn; 5/73, Balkan); anderzijds spreekt het Verdrag in feite van „een redelijke levensstandaard" van de landbouwbevolking — hetgeen iets heel anders is —. Een ander punt dat de aandacht verdient is dat het verzoeksters gaat om zekerheid tegen de gevolgen der geldontwaarding welke, naar het Hof heeft uitgesproken, nimmer volledig ongedaan kunnen worden gemaakt (43/72, Merkur; 7/76, Irca; 5/73, Balkan; 9—11/71, Compagnie d'Approvisionnement); hoe zou een aan het recht der Lid-Staten gemeen beginsel er dan wel moeten uitzien? Trouwens, het verschil in behandeling tussen de fabrikanten op het Europese vasteland en op de eilanden zou dan op de waardedaling van de valuta in een tijdvak van slechts twee maanden neerkomen ... Ten slotte sluit de Raad zich aan bij het standpunt der Commissie dat verzoeksters geen suiker ter interventie hebben geleverd, zodat het interventiestelsel niet aan de gestelde schending van een hogere rechtsregel ten grondslag kan worden gelegd, ook niet al heeft de interventieprijs min of meer als referentieprijs gediend.

Ook zou er volgens het eerste middel sprake zijn van discriminatie tussen de suikerfabrikanten op de eilanden en die op het Europese vasteland; de Raad noemt een aantal criteria (aantal maanden waardedaling der valuta; eventuele compenserende maatregelen; niveau van de afgeleide interventieprijs; contractueel kader der suikerverkopen) aan de hand waarvan men zich kan afvragen of de beweerdelijk ondergane discriminatie er wel een is als in 's Hofs jurisprudentie bedoeld (43/72 Merkur; 9-11/71, Compagnie d'Approvisionnement).

Volgens het tweede middel zou de erkenning van een dienstfout besloten liggen in de — te late — uitvaardiging van verordening 3330/74, maar dit middel is ondeugdelijk en heeft te wijken voor de jurisprudentie van het Hof dat het normatieve handelen der instellingen slechts wenst te wraken wanneer er in plaats van een dienstfout sprake is van kennelijke schending van een op bescherming van particulieren gerichte hogere rechtsregel.

In het derde middel is sprake van buitengewone, bijzondere en rechtstreekse schade, maar hier worden maatstaven aangelegd welke zich met 's Hofs criteria niet verdragen; bovendien is er bij nadeel geleden in de sfeer van commerciële contracten, en niet door interventies als bedoeld in de verordeningen, niet van rechtstreekse schade sprake; ten slotte kan waardedaling van de valuta niet de oorzaak van bijzondere en abnormale schade zijn.

In hun conclusie van repliek hebben *verzoeksters* de argumenten waarvan zij zich in hun verzoekschriften hadden bediend, nader uitgewerkt en de stellingen, vervat in de verweerschriften, op bepaalde punten beantwoord:

— de prijs welke zij bij verhandeling van hun produktie ontvangen komt weliswaar overeen met de prijzen die voor het desbetreffend seizoen zijn vastgesteld, maar wordt te laat ontvangen;

— met hun stelling dat verzoeksters de prijzen maken welke zij in vrijelijk overeengekomen contracten hebben bedongen, miskennen verweerders de ware functie van de interventieprijs, die bedoeld is als een basisprijs waarnaar de marktprijs zich bij voldoende of overtollige produktie richt; uit de overgelegde contracten blijkt dat er tegen de interventieprijs is verkocht; over contracten waarbij een betere prijs wordt bedongen vragen verzoeksters niet om schadevergoeding, al wijzen zij erop dat het in zoverre ging om plaatselijke contracten, goed voor 8 % van hun totale produktie, waarbij de prijs, die enigszins boven de interventieprijs was gelegen, bij besluit van de prefect wordt vastgesteld (zowel wegens de rol welke de plaatselijke grossiers bij de wederverkoop spelen als vanwege de bijzondere afzetvoorwaarden), dan wel om contracten met de Europese raffinadeurs der Gemeenschap, waarbij de prijs soms inderdaad 0,8 % hoger is gesteld dan de interventieprijs, doch de levering zou geschieden in havens waar soms vrij veel suiker verwijnt, waardoor de werkelijke prijs toch weer op het niveau van de interventieprijs komt te liggen.

Naar aanleiding van het argument dat de prijs zou zijn aangepast aan de gunstigste prijs binnen de Gemeenschappen, te weten aan de Italiaanse prijs, wijzen verzoeksters erop dat men alleen vergelijkbare zaken mag vergelijken: de door de Gemeenschap zelf vastgestelde afgeleide interventieprijzen doen recht wedervaren aan andere economische realiteiten en liggen voor de Franse overzeese departementen steeds beneden de Europese prijzen; bovendien vergelijkt de Commissie ongelijksoortige prijzen, i.e. prijzen af fabriek voor het noorden van de Gemeenschap en fob-prijzen voor de Franse overzeese gebieden — waarin de transportkosten naar de kade en de kosten van verlading zijn begrepen —.

— het argument dat het verhandelen van suiker van de eilanden steeds in

een gunstiger periode valt, terwijl de nieuw vastgestelde prijs een stijgende tendens zou hebben doen ontstaan, faalt: de ervaring leert dat verzoeksters steeds slechts tegen de oude interventieprijzen konden verkopen; mocht dit argument juist zijn, dan is niet in te zien waarom verordening 3330/74 er moest komen; ook is men bij verkoop op een later tijdstip van het verkoopseizoen gedwongen tot opslagmaatregelen waarmee in door cyclonen bezochte gebieden veel geld gemoeid is.

Met betrekking tot het beginsel dat het gerechtvaardigd vertrouwen bescherming verdient hebben verzoeksters erop gewezen dat het in de door de Raad bedoelde gevallen waarin het Hof zich over bedoeld beginsel uitsprak, nooit om een bijzondere situatie als de onderhavige is gegaan. Niet voor niets sprak de advocaat-generaal Trabucchi in dit verband van een subjectieve situatie en van een van geval tot geval te geven beoordeling. Het grondbeginsel van artikel 39, waarin het principe van het rechtmatig vertrouwen aan de dag treedt — wordt in de considerans der bestreden verordeningen telkens genoemd. Trouwens, de redelijke levensstandaard van de landbouwbevolking — en zelfs zekere „inkomstengaranties" — zijn, naar het Hof in de arresten 9 en 11/71 (Jurispr. 1972, blz. 391), 43/72 (Jurispr. 1973, blz. 1055) en 14/74 (Jurispr. 1974, blz. 909) heeft overwogen, een grondbeginsel van het gemeenschappelijk landbouwbeleid; er mag dus zeker van een prioritaire en fundamentele doelstelling worden gesproken. Het gaat daarbij niet om een garantie tegen waardeschommelingen van de munteenheid, doch om de aanpassing van de levensstandaard welke de uitvoerende organen blijkens de achtereenvolgens door hen vastgestelde verordeningen zelf noodzakelijk achten.

Verzoeksters wijzen ook op de noodzaak van de eerbiediging van het aan het recht der Lid-Staten gemeenschappelijke gelijkheidsbeginsel. De Franse Conseil d'État heeft uitgesproken dat het in economische verordeningen moet worden geëerbiedigd behalve wanneer alle particuliere overwegingen voor het algemeen belang hebben te wijken (arrest Ansar, 29 oktober 1949, Jurispr. Le Bon 433, arrest Soc. Ciments français, 22 maart 1950, Jurispr. Le Bon 175); maar blijkens de vaststelling van verordening 3330/74 is daarvan in casu geen sprake; in de communautaire landbouw moet dat evenwel blijkens artikel 40, lid 3, tweede alinea EEG steeds het geval zijn: uit de bewoordingen van die alinea „elke discriminatie tussen producenten *of* verbruikers van de Gemeenschap uitsluiten") blijkt wel dat er op het gehele gemeenschappelijke marktgebied niet tussen de agrarische producenten zelf mag worden gediscrimineerd, zodat er geen aanleiding bestaat tot regionale of territoriale onderscheidingen (arrest 153/73, Jurispr. 1974, blz. 675). Het gelijkheidsbeginsel en het daarmede samenhangende discriminatieverbod zijn onmiskenbaar geschonden; verordening 3330/74 is alleen maar bedoeld om er een einde aan te maken. Uit die verordening blijkt ook het schadebedrag, dat kan worden gesteld op het verschil tussen de oude interventieprijs en de onmiddellijk ingaande nieuwe prijs.

Verzoeksters menen dat de dienstfout van de Gemeenschap niet alleen is te zoeken in schending van de reeds genoemde hogere rechtsregels (beginsel van het rechtmatig vertrouwen; gelijkheidsbeginsel) doch ook in de — nalatige — traagheid waarmede de nieuwe rechtmatige regeling er is gekomen; het Hof eist van de instellingen bij de aanpassing van onjuiste verordeningen de nodige voortvarendheid (arrest Moltz, Jurispr. 1974 blz. 696-7). Trouwens, ook al mocht er geen dienstfout zijn begaan, dan nog behoort buitengewone, bijzondere en rechtstreekse schade te worden vergoed; de advocaat-generaal Mayras schijnt dit in zijn conclusie in de zaken 9 en 11/71 (Compagnie d'Approvisionnement, Jurispr. 1972, blz. 391) te aanvaarden.

In haar conclusie van dupliek staat de *Commissie* bij enige punten van de conclusie van repliek stil:

— Dat de interventieprijs in het kader van verordening 1009/67 pas „heel laat" werd bereikt, vindt zijn verklaring in het aan alle gebieden van het gemeenschappelijk landbouwbeleid gemeenschappelijke — en voor een goed beheer noodzakelijke — beginsel dat het verkoopseizoen van jaar op jaar als een eenheid is te beschouwen. Een systeem waarbij de prijzen geregeld aan de gestegen kosten van levensonderhoud worden aangepast ware als een soort „glijdende schaal" denkbaar, doch zou de op perioden van één jaar gebaseerde tegenwoordige structuur der marktordeningen verstoren. Lopen de oogstperioden uiteen, dan zit er voor de wetgever niets anders op dan de marginale produktie te laten meegaan met het grootste gedeelte van de reeds gerealiseerde dan wel nog te realiseren totale produktie. Bij suiker is men zo geleidelijk van het één „verkoopseizoen"-systeem (verordening 1009/67) terechtgekomen bij het anticipatiestelsel (verordening 3330/74); deze omschakeling is als een geoorloofde economische beleidskeus te beschouwen. De Commissie verheelt niet dat haar voorkeur uitging naar het eerste systeem en heeft de Raad ook voorgesteld het te handhaven; de Raad heeft evenwel gemeend de suikerfabrikanten uit de Franse overzeese departementen te moeten begunstigen door hun prijsgaranties te geven welke de Europese fabrikanten slechts enkele maanden later wordt geboden.

— Hetgeen gezegd is over de werkelijke rol van de interventieprijs houdt geen steek. De Commissie betwijfelt of verzoeksters wel een betere prijs hadden kunnen maken dan op de plaatselijke markt. Maar in ieder geval zouden verzoeksters bij verkoop op de Europese markt de aldaar geldende marktprijs hebben gemaakt, en niet de voor de Franse overzeese gebieden vastgestelde interventieprijs, die de Europese marktprijs niet kon beïnvloeden; hoogstens ondergaat die Europese marktprijs de invloed van de Europese interventieprijs welke aan verzoeksters zonder meer ten goede is gekomen; verordening 3330/74 heeft hierin geen verandering gebracht: de produktie van de Franse overzeese gebieden wordt natuurlijk in Europa alleen verkocht wanneer daar een betere marktprijs kan worden behaald dan de speciale interventieprijs voor die gebieden, of het moest zijn dat traditionele betrekkingen een verklaring bieden voor een goederenverkeer dat met behulp van de marktwetten niet kan worden verklaard — waarmede het debat een nieuwe dimensie zou krijgen —.

— Suikerverliezen welke verkopen boven de interventieprijs rechtvaardigen, doet zich niet alleen bij bietsuiker voor; niet de edelmoedigheid der kopers doch de betrokken regionale markt kan de hogere prijs verklaren.

— De cijfers van de Commissie zijn officieel en geven de door de Raad vastgestelde prijzen weer. Die — door afleiding verkregen — prijzen resulteren uit de toepassing van objectieve en niet betwiste criteria. Het is in ieder geval onbegrijpelijk hoe verzoeksters van interventie kunnen uitgaan zonder er ooit gebruik van te hebben gemaakt.

— De Commissie wijst erop dat „redelijke levensstandaard" niet hetzelfde is als „redelijk inkomen" en vraagt zich af of een particulier in het kader van een aansprakelijkheidsactie zekerheid van zodanige levensstandaard mag verlangen. Zij wijst er voorts op dat verzoeksters, die zich vrijwillig buiten het communautaire garantiestelsel hebben geplaatst en van de traditionele afzetcircuits gebruik maakten, geen beroep mogen doen op het beginsel waardoor men zich bij de invoering van een stelsel van overheidsinterventies heeft laten leiden.

— Het beginsel dat het rechtmatig vertrouwen bescherming verdient, dat trouwens alleen geldt wanneer het gaat om de eerbiediging van objectieve rechtsregelen als die van artikel 39 van het Verdrag, is door het Hof zelf afgezwakt (in het ar-

rest 74/74) CNTA van 14 mei 1975, Jurispr. 1975, blz. 549, volgens hetwelk het slechts kan gelden voor een „voorzichtig handelaar" en bij „afwezigheid van een beslissend algemeen belang in tegengestelde zin"); aan zulk belang zou afbreuk worden gedaan wanneer een heel marktordeningssysteem waarvoor de communautaire wetgever vrijelijk heeft geopteerd, in twijfel zou worden getrokken. Er zou in ieder geval van een „gekwalificeerde schending" van het beschermingsbeginsel sprake moeten zijn, en daarvan is uit de algemeen gehouden beweringen der verzoeksters niet gebleken. Ten slotte kan men zich afvragen krachtens welk beginsel zij op een automatische jaarlijkse verhoging der landbouwprijzen mochten „vertrouwen".

— De Commissie herinnert eraan dat de afgeleide prijs voor de Franse overzeese gebieden, afgeleid als zij is van de hoogste afgeleide prijs in Europa, uiterst gunstig was en hoger dan de overeenkomstige prijs in het grootste deel van de Gemeenschap, hetgeen vrijwel op een preferentiële regeling neerkomt. Zij herinnert voorts aan het stelsel van bijzondere steunmaatregelen en aan haar verordening 834/74, waarin aan de verkopers van ruwe suiker uit de Franse overzeese gebieden een prijssupplement is toegekend.

— De schending van het gelijkheidsbeginsel is niet bewezen. Het arrest- Holtz doet in dit verband niet terzake, immers van gebrekkigheid of ontoereikendheid van het stelsel dat bij verordening 1009/67 in het leven is geroepen, is niet gebleken. Dat verordening 1009/67 is gewijzigd, zegt niets; integendeel men zou kunnen zeggen dat die wijziging in het nadeel is van de Europese fabrikanten. In het vroeger stelsel is noch een gekwalificeerde schending van hogere rechtsregelen noch een dienstfout te bespeuren; hoogstens kan er worden gesproken van een op ervaring berustende aanpassing. Verzoeksters hebben zich vóór het onderhavig geding ook nimmer beklaagd.

Daarom bedraagt de berekening van de schade welke zij zouden hebben geleden een volkomen abstract karakter en heeft zij met „werkelijke inkomstenderving" niet van doen.

In haar conclusie van dupliek gaat de *Raad* achtereenvolgens in op de problematiek welke in de grieven aan de orde wordt gesteld en op de kwalificatie dier grieven.

De grieven berusten op vergelijking van de achtereenvolgens toegepaste regelingen en op de stelling dat de eerste dier regelingen een discriminerend karakter zou hebben gedragen. Door het ene systeem voor het andere in de plaats te stellen zou de communautaire wetgever de onvolkomenheid van het eerdere stelsel hebben erkend; het nieuwe stelsel zou anders ipso facto „niet te rechtvaardigen" zijn. Zulk een gemakkelijke voorstelling van zaken zou evenwel aan iedere wetswijziging in de weg staan. De Raad is echter van mening dat wetten niet slechts worden gewijzigd om irreguliere situaties te verhelpen. Zowel voor de ene als voor de andere regeling waren goede gronden aan te voeren. Zoals de Commissie reeds deed, zet ook de Raad uiteen dat men binnen de wereldsuikermarkt in beginsel met perioden van een jaar rekent; en vooral ook heeft men zich, wat de beperkte rietsuikeroogst betreft, natuurlijk naar de veel belangrijker suikerbietenoogst gericht. Ten slotte heeft men bij depreciatie van de munteenheid de overzeese gebieden bevoordeeld door voor de oogst uit het Caraïbisch gebied de prijzen aan te houden welke op het vasteland gedurende het volgende seizoen zouden gelden. Daarmede is een beleidskeus gedaan en heeft men het domein van het recht verlaten. Zulk een maatregel wil geenszins zeggen dat er in de voorafgegane jaren een aanvechtbaar beleid is gevoerd.

Het verwijt dat het gevoerde beleid niet billijk zou zijn wordt door de Raad bestreden in vrijwel dezelfde bewoordingen waarvan ook de Commissie zich bedient; met name wordt erop gewezen dat in

artikel 39 niet een „verplichting tot het bereiken van een bepaald resultaat" is omschreven. Een regeling volgens welke er een afgeleide prijs wordt vastgesteld kan trouwens niet onbillijk zijn zolang van de situatie in het meest deficitaire gebied wordt uitgegaan. Bij de bepaling van hetgeen billijk is te achten dient men voorts verschillende doelstellingen op elkander af te stellen. Om inflatiecorrectie gaat het veeleer in de verordeningen 834/74 en 2496/74 — die bewijzen dat de Gemeenschap heeft getracht het prijsverval in het belang van alle producenten zoveel mogelijk tegen te gaan —.

Het verwijt van discriminatie kan slechts vergelijkbare situaties betreffen. Maar de klimatologische omstandigheden alleen al maken dat men met verschillende situaties te maken heeft.

Het communautair beleid zou een schending in van het gerechtvaardigd vertrouwen dan wel een gekwalificeerde schending van een op particuliere belangen gerichte hogere rechtsregel inhouden. De Commissie heeft dit punt uitputtend behandeld.

Van een dienstfout of van nalatigheid aan de zijde van de Raad is geen sprake; zij heeft de prijzen juist aan de opgetreden prijsstijgingen aangepast. De Raad verwijst ten deze ook naar de genuanceerde overwegingen van de arresten 7/76 (IRCA) en 43/72 (Merkur).

Ook de Raad bespreekt de kwestie van de aansprakelijkheid voor risico, welke de advocaat-generaal in de zaken 9 en 11/71 in zijn beschouwingen heeft betrokken. Enerzijds heeft het Hof een zodanige aansprakelijkheid nimmer erkend, anderzijds kan er niet van rechtstreeks schade worden gesproken als de door verzoeksters geleden winstderving niet aan het optreden van de Gemeenschap moet worden toegeschreven, doch een gevolg is van de geldontwaarding en de algemene inflatie.

Anderzijds draagt de schade geen bijzonder karakter als alle fabrikanten van de eilanden erdoor worden getroffen ... dan wel ten opzichte van de producenten op het vasteland worden bevoordeeld.

Ten slotte vindt het verschil van 0,8 % ten opzichte van de interventieprijs niet alleen zijn verklaring in het verloren gaan van bepaalde hoeveelheden suiker. Dit punt is in het geheel niet besproken en de Raad wijst erop dat er over de oogst 1974, toen het prijsverschil het grootst was, door twee van de verzoeksters geen enkel verlies is geleden, omdat zij elders — op betere condities — hebben verkocht. Het systeem is dus wel zo flexibel gebleven dat men aan onherstelbare verliezen kon ontkomen. Tussen het optreden van de Gemeenschap en de gestelde schade bestaat dan ook geen enkel oorzakelijk verband.

IV — Mondelinge behandeling

De behandeling heeft plaats gehad op 3 februari 1977.

Verzoeksters hebben de argumenten in hun schriftelijke conclusiën vervat, nader uitgewerkt en geconcludeerd tot veroordeling van verweerders in de kosten.

Op een door het Hof gestelde vraag hebben zij geantwoord dat zij in de litigieuze jaren nimmer suiker op de Italiaanse markt hebben verkocht.

De *Commissie* heeft erop gewezen dat verzoeksters zich met hun eerdere demarches tot de Franse autoriteiten en niet tot de instellingen van de Gemeenschap hebben gericht. Terzake van feiten welke meer dan vijf jaar geleden hebben plaatsgevonden, kan bovendien geen schadeactie meer worden ingesteld.

De *Raad* heeft verwezen naar 's Hofs jurisprudentie inzake de niet-contractuele aansprakelijkheid en in antwoord op een vraag van de rechter-rapporteur verklaard dat de wijziging van de hierbedoelde regeling ten dele haar verklaring vindt in het feit dat de aanvankelijk deficitaire

suikermarkt van de Gemeenschap sinds 1973, toen de drie nieuwe Lid-Staten toetraden, overschotten is gaan vertonen.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 10 maart 1977 zijn conclusie genomen;

Ten aanzien van het recht

1 Overwegende dat de beroepen strekken tot vergoeding van schade en interesten ter zake van het nadeel dat verzoeksters — suikerproducenten, gevestigd in de Franse departementen Martinique en Guadeloupe — stellen te hebben geleden over de suikerverkoopseizoenen 1971 tot en met 1975 als gevolg van het feit dat er door de communautaire instellingen bij de vaststelling van de interventieprijzen voor suiker geen rekening is gehouden met de uiteenlopende oogst- en verkoopperioden, namelijk 1 juli - 30 september op het Europese grondgebied en 1 januari - 30 juni in de departementen Guadeloupe en Martinique;

Ten aanzien van de ontvankelijkheid

2 Overwegende dat de Raad in zijn conclusie van repliek in algemene zin tot niet-ontvankelijkheid van de verzoekschriften heeft geconcludeerd;

3 Overwegende dat voor deze conclusie enerzijds geen redenen of argumenten zijn aangevoerd, terwijl de weer anderzijds, gezien de artikelen 40 en 42 van het Reglement voor de procesvoering, te laat is opgeworpen;

4 dat deze conclusie derhalve moet worden verworpen;

Ten principale

5 Overwegende dat verzoeksters zich tot staving van hun verzoek van drie middelen bedienen:

1. de regeling welke is voorafgegaan aan 's Raads verordening 3330/74 van 19 december 1974 (PBL 359) houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector suiker was kennelijk niet rechtsgeldig, immers in strijd met de artikelen 30 en 40, lid 3, van het Verdrag en het beginsel dat het gerechtvaardigd vertrouwen der geadministreerden op een juiste toepassing bescherming verdient;

2. voorts lag in die regeling kennelijk een dienstfout van de communautaire instellingen besloten, terzake waarvan zij aansprakelijk mogen worden gesteld, aangezien zij „door geen rekening te houden met de bijzondere geografische omstandigheden in de departementen Guadeloupe en Martinique" op hun belangen geen acht hebben geslagen;

3. doch „mocht er van enigerlei door de communautaire instellingen begane dienstfout niet kunnen worden gesproken, dan nog hebben zij een buitengewone bijzondere en rechtstreekse schade geleden" — en die schade moet worden vergoed —;

6 Overwegende dat alle drie middelen er toe strekken dat de Gemeenschap niet-contractueel aansprakelijk zou worden gesteld voor schaden die aan verzoeksters zouden zijn opgekomen door de toepassing van 's Raads verordening 1009/67 van 18 december 1967 (PB 308) houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector suiker;

7 dat die middelen derhalve tezamen kunnen worden onderzocht;

8 Overwegende dat waar de gewraakte handeling van regelgevende aard is en een economische beleidsmaatregel behelst, de Gemeenschap, gezien artikel 215, lid 2, wegens uit dien hoofde door producenten geleden schade slechts aansprakelijk kan worden gesteld in geval van gekwalificeerde schending van een hogere, op bescherming van particulieren gerichte, rechtsregel;

9 dat derhalve dient te worden nagegaan of er in casu van zodanige schending sprake is;

10 Overwegende dat met de regelen vastgesteld voor de gemeenschappelijke ordening der markten in de sector bietsuiker en rietsuiker is beoogd om, in aanmerking genomen de situatie op de wereldsuikermarkt en de op middellange termijn te verwachten ontwikkeling op die markt, een toestand van evenwicht tot stand te brengen tussen het algemeen belang van een goed marktbeheer, er op gericht om op het gehele terrein der suikereconomie prijsschommelingen te voorkomen, en de handhaving van de garanties welke de producenten van suikerbieten en rietsuiker werkgelegenheid en een redelijke levensstandaard moeten verzekeren;

11 dat de Raad dan ook, gezien de ingewikkelde problematiek van de wereldsuikermarkt, op voorstel van de Commissie aan de marktordening de — aan alle

landbouwbeleid gemeenschappelijke — beginselen nopens jaarlijkse en als een eenheid te beschouwen verkoopseizoenen ten grondslag heeft gelegd;

12 dat het de Raad juist voorkwam dat in perioden van betrekkelijke monetaire stabiliteit de interventieprijs voor suiker uit de departementen Martinique en Guadeloupe — die voor 92 % op de Europese markt wordt verhandeld — goeddeels door de marktprijzen aldaar zou worden bepaald, terwijl de produktie uit die departementen voorts kon profiteren van het feit dat de prijzen er worden afgeleid van de gunstigste prijs binnen de Gemeenschap, te weten de prijs voor Italië, waar de suikerproduktie deficitair is;

13 dat de Raad, gezien de eigenaardigheden van dit marktgebied, het daarheen heeft geleid dat de Lid-Staten en de Commissie in een beheerscomité nauw met elkander zouden samenwerken ten einde bij gewijzigde situaties en gebleken noodzaak passende maatregelen te kunnen nemen;

14 dat de Raad met het oog op een nieuwe situatie en op grond van inlichtingen inzake het suikeroverleg de, ACP Staten (Staten van Afrika, uit het Caraïbische gebied en uit de „Pacific"), een aanzienlijke prijsstijging en de op een tijd van overschot gevolgde algemene suikerschaarste op de wereldmarkt, in 1974 heeft bepaald dat „voor de Franse departementen in Guadeloupe en Martinique ... voor departementen voor een bepaald verkoopseizoen voor suiker vastgestelde afgeleide prijzen van toepassing [zijn] op hun suikerproduktie tijdens het kalenderjaar waarin dat verkoopseizoen voor suiker begint";

15 dat uit één en ander blijkt dat de Raad door in 1967 zijn voorkeur te doen uitgaan naar jaarlijkse — en als een eenheid te beschouwen — verkoopseizoenen en in 1974 naar een ander marktmechanisme, een binnen het bestek van zijn discretionaire bevoegdheden gelegen economische beleidskeuze heeft gedaan — in overeenstemming met de beginselen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, zoals die in het Verdrag — en met name in artikel 39 — zijn omschreven;

16 Overwegende dat verzoeksters zich blijkens al deze overwegingen niet mogen beroepen op schending van artikel 40, lid 3, te minder nu zij hun suiker nimmer ter interventie hebben aangeboden en steeds hebben gemeend hun produktie — buiten de communautaire voorzieningen om — tegen een contractueel bepaalde prijs te moeten afzetten — systeem dat iedere discriminatie tussen producenten uitsluit —;

17 dat al evenmin is aangetoond dat het gerechtvaardigd vertrouwen van belanghebbenden zou zijn geschonden, immers uit geen enkele communautaire maatregel bleek van het op handen zijn van andere voorzieningen dan in 1967 waren vastgesteld;

18 dat dan ook van de door verzoeksters verlangde toepassing van een nieuw systeem — met terugwerkende kracht — op transacties die vrijelijk zijn aangegaan onder een vroegere regeling welke hun bovendien vrijwaarde voor de ongewisheden op de wereldmarkt, geen sprake kan zijn;

19 dat ten slotte de grief dat verzoeksters buitengewone, bijzondere en rechtstreekse schade zouden hebben geleden, te minder kan worden bewezen wanneer er geen sprake is van een verlies, doch van een winstderving welke bezwaarlijk kan worden aangetoond in het bestek van handelscontracten die buiten de communautaire voorzieningen om worden aangegaan;

20 dat uit al het vorenoverwogene volgt dat aan de Gemeenschap generlei gekwalificeerde schending van een hogere, op bescherming van particulieren gerichte rechtsregel kan worden verweten;

21 dat de middelen derhalve niet gegrond zijn;

Ten aanzien van de kosten

22 Overwegende dat volgens artikel 69, lid 2, van het Reglement voor de procesvoering de in het ongelijk gestelde partij in de kosten wordt veroordeeld;

23 dat verzoeksters in het ongelijk gesteld zijn en mitsdien in de kosten moeten worden verwezen;

HET HOF VAN JUSTITIE,

rechtdoende:

1. **verwerpt de beroepen;**

2. veroordeelt verzoeksters in de kosten van het geding.

Kutscher Donner Pescatore Mertens de Wilmars Sørensen

Mackenzie Stuart O'Keeffe Bosco Touffait

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op eenendertig maart negentienhonderdzevenenzeventig.

De griffier

A. Van Houtte

De president

H. Kutscher

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL G. REISCHL VAN 10 MAART 1977 [1]

Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,

Verzoeksters in deze gevoegde zaken zijn fabrikanten van ruwe suiker uit de Franse overzeese gebieden Martinique en Guadeloupe.

Terwijl de suikerbieten in de Europese gebieden van de Gemeenschap ongeveer in het tijdvak september-december worden geoogst en het suikerriet in het Franse overzeese departement Réunion in diezelfde periode wordt binnengehaald, valt de oogst van dit laatste produkt op Martinique en Guadeloupe in de eerste vier à vijf maanden van het jaar. De verkoop van deze verschillende suikeroogsten begint in de Europese suikerbietendistricten en op Réunion in de herfst, op Martinique en Guadeloupe in het voorjaar.

In 's Raads verordening 1009/67 van 18 december 1967 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector suiker (PB 308 van 18 december 1967, blz. 1) die tot 30 juni 1975 heeft gegolden en vervangen werd door 's Raads verordening 3330/74 van 19 december 1974 (PB L 359, blz. 1) werd met het feit dat de groeicyclus van suikerbieten en die van het op de Franse Antillen gewonnen suikerriet niet dezelfde is, geen rekening gehouden. Volgens artikel 2, lid 2, van verordening 1009/67 zou de richtprijs voor witte suiker van een bepaalde standaardkwaliteit jaarlijks vóór 1 augustus worden vastgesteld voor het per 1 juli van het *volgend* jaar beginnend suikerverkoopseizoen. Voorts zouden er volgens artikel 3, lid 1, voor witte suiker van de standaardkwaliteit — waarvoor ook de richtprijs geldt — jaarlijks een interventieprijs geldende voor het belangrijkste overschottengebied van de Gemeenschap, alsook — krachtens artikel 3, lid 2 — afgeleide interventieprijzen — met inaanmerkingneming van de regionale prijsverschillen — worden vastgesteld.

1 — Vertaald uit het Duits.